

JEZIKOVNA BELEŽNICA LIDIJE TANTUROVSKE

Jezikovna beležnica (*Јазичен бележник*, Скопје: Институт за македонски јазик „Крсте Мисирков“, 2013) jezikoslovke Lidije Tanturovske, raziskovalke na Inštitutu za makedonski jezik »Krstе Misirkov« - Скопје, je zbirka dvaindvajsetih prispevkov, posvečenih odstiranju različnih problemov, povezanih z javno rabo makedonskega jezika v zadnjih dveh desetletjih. Po osamosvojitvi Republike Makedonije leta 1991 so namreč družbeno-politične, ekonomske in druge spremembe nezanemarljivo vplivale na podobo jezika.

Knjiga vsebuje prispevke, ki so nastajali v obdobju med letoma 1996 in 2010 in bili večinoma predstavljeni na znanstvenih in strokovnih simpozijih, nekateri pa objavljeni v jezikoslovnih revijah in dnevnem časopisu. Zasnovana je kot beležnica, kar pomeni, da je želela avtorica določene pojave le odkriti, zabeležiti in vzpodbuditi razmislek ali razpravo o njih, kljub temu pa je ponekod ponudila tudi kreativne rešitve. Avtoričin namen je bil nadaljevati tradicijo obravnavanja aktualnih jezikovnih vprašanj, povezanih z javno rabo makedonskega jezika, ki jo je razvil eden najplodnejših makedonskih jezikoslovcev, Blagoja Korubin, dolgoletni ustvarjalec vplivne rubrike Jezikovni kotiček (*Јазично катче*) v dnevniku *Nova Makedonija* ter avtor številnih razprav in člankov, zbranih in objavljenih v štirih zvezkih z naslovom *Naš vsakdanji jezik* (*Јазикот наоу денешен*). Tanturovska je na njegovo delo, posvečeno slovničnim in sociolingvističnim temam, ki jih je kot prvi uvedel v makedonsko jezikoslovno vedo, spomnila predvsem v prispevku o skladijski rabi predloga *на* v makedonščini (*Предлогот на во индиректниот объект во македонскиот јазик*) ter v uvodnem prispevku o aktualnem položaju makedonskega jezika, v katerem je opozorila tudi na nekaj novih jezikovnih vprašanj, ki so se pojavila s pospešenim ekonomskim in tehnološkim razvojem, točneje na nepoenoten način zapisovanja in izgovora sedemmestnih telefonskih števil. V nadaljevanju bomo prelistali še ostale prispevke.

V prispevku o standardizaciji zemljepisnih imen v Republiki Makedoniji avtorica pregleduje zakonske določbe, ki urejajo poimenovanje krajev, ulic in trgov in način oštevilčevanja bivališč od leta 1945 do 2004 in opozarja na nedoslednosti pri prevajanju nekaterih krajevnih imen v albanščino po letu 2002, ko je stopila v veljavo uredba, da je treba zakone objavljati tudi v drugem uradnem jeziku, ki ga govori vsaj 20 % prebivalcev

Republike Makedonije. Strokovno mnenje jezikoslovcev je bilo, da se krajevnih imen ne bi smelo prevajati, a praksa tega ni upoštevala. Sledi pregled kodifikacije in rabe cirilice v Makedoniji, kjer avtorica omeni probleme pri prečrkovanju v latinico, na katere je svojih razpravah opozarjal že Korubin (med drugim tudi o neustrezni uporabi srbohrvaške latinice v preteklosti). Tanturovska je v tem članku analizirala imena firm in lokalov v skopskem trgovskem centru in ugotovila, da se konec devetdesetih let prejšnjega stoletja v Makedoniji latinica ne uporablja le za posebne potrebe, kot priporoča makedonski pravopis, pač pa da je splošna slika zelo pisana: polovica napisov je bilo latiničnih in tujejezičnih, nekaj jih je bilo napisanih kombinirano: latinično in cirilično, le tretjina pa v makedonščini in cirilici. V naslednjih dveh besedilih se Tanturovska posveča jeziku v predšolskih berilih, v katerih opaža nekatere neustreznosti (npr. predolge povedi in zapleten besedni red), in analizi učnih enot v učbenikih za pouk zgodovine v makedonskih osnovnih in srednjih šolah, ki vsebujejo podatke o zgodovini makedonskega jezika. Družbeno-politične spremembe so vplivale tudi na reformo izobraževalnega sistema in omogočile učiteljem, da lahko sami izbirajo med različnimi učbeniki in delovnimi zvezki za zgodovino, vendar avtorica ugotavlja, da se v njih žal nahajajo tudi pravopisne in druge jezikovne napake, kar je nedopustno. V prispevku o vlogi nekaterih jezikovnih pojavov v množičnih medijih Tanturovska analizira prisotnost dialektizmov v jeziku sredstev za javno obveščanje (tiskani in elektronski mediji) v Skopju in ugotavlja, da so ponekod uporabljeni namerno (da bi dosegli večji učinek pri bralski publiki), ponekod pa nezavedno (novinarji pač uporabljajo izraze iz svojega domačega dialekta). Po letu 1991 se je v Makedoniji pojavilo veliko število privatnih radijskih in televizijskih kanalov ter časopisov, demokratizacija na tem področju pa je s seboj prinesla tudi jezikovne spremembe: avtorica opaža, da se pri velikem številu novinarjev mlajše generacije kažejo odstopanja od jezikovne norme, med drugim tudi raba dialektizmov in nekritičnost pri prevzemanju tujk, predvsem anglizmov, nespoštovanje nekaterih pravopisnih pravil, povečana raba latinice, pa tudi intervencije pri besednem redu, nominalizacija ipd. Ta odstopanja avtorica ilustrira s konkretnimi primeri. Sledita še dve zanimivi »beležki«, posvečeni pogovornemu funkcijskemu stilu, in sicer o tem, kako so politične spremembe vplivale na naslavljanje v različnih situacijah, predvsem v govorni (pa tudi pisni) komunikaciji, kjer opozori na tendenco izginjanja nekaterih vokativnih oblik v makedonščini, ter raziskava o komunikaciji med prodajalci in nakupovalci, kjer sta v fokus postavljena uvod in zaključek govornega dejanja. Pravzaprav se pogovorni stil zrcali tudi v prispevku o SMS sporočilih, ki jih pišejo osnovnošolci in pošiljajo na

glasbeno oddajo televizije MS. Avtorica se v analizi posveča njihovi grafični podobi in nedoslednostim pri prečrkovanju, izbiri leksike in skladnji. V naslednjem bloku prispevkov se Tanturovska ukvarja predvsem z besedoslovjem (zagate pri tvorbi in rabi ženske oblike samostalnikov, ki označujejo določene poklice; uvajanje novih leksemov, predvsem v zakonodajna besedila; spremembe pomenov oz. večpomenskost leksema *akademija*; predstavitev primera iz slovarja *Интенционално-синтаксичниот речник на македонските глаголи*, ki je izšel v šestih zvezkih med letoma 1997 in 2001 pri Inštitutu za makedonski jezik »Krstе Misirkov«, in drugo). V prispevku Na kratko o kraticah Tanturovska opozarja na neustrezno in nedosledno uvajanje novih kratic za poimenovanje organizacij, ki povzroča zmedo tudi pri izbiri pisave, ter priporoča, naj se nazivi organizacij naprej prevedejo v makedonščino in šele nato pretvorijo v kratico. Zelo dobrodošel je prispevek o besednem redu v stavkih s podvojenim predmetom pri trivalentnih glagolih, saj se v slovnicaх makedonskega jezika besednemu redu ne posveča dovolj prostora. V zadnjem prispevku Tanturovska ošvrkne jezikovne nepravilnosti v oglasih iz oglasnika *24 часа*, predvsem tistih, v katerih oglaševalci ponujajo inštrukcije iz makedonskega jezika in književnosti. Vsaj ti oglasi, piše Tanturovska, bi morali biti jezikovno brezhibni, saj je skrb za jezik dolžnost poklica učitelja makedonščine.

Tanturovska je torej v svojo jezikovno beležnico zajela široko paleto tem, ki so tako ali drugače povezane z javno rabo makedonskega jezika od osamosvojitve dalje. Podaja jih skozi prizmo različnih jezikoslovnih disciplin, najizraziteje skozi prizmo sociolingvistike, stilistike in besedoslovja, zato bo njena knjiga koristen priročnik za vse, ki jih zanima makedonski jezik, tudi tiste, ki se učijo makedonščine kot tujega jezika. Čeprav Tanturovska izpostavljenih jezikovnih vprašanj ne obravnava vedno izčrpno, kar tudi, kot nekajkrat poudari, ni bil njen namen, so njeni prispevki nadvse dobrodošel dokument o razvoju makedonskega jezika v zadnjih dveh desetletjih in predvsem sporočilo, da je se je treba jezikovnih vprašanj lotevati pravočasno in odgovorno, kar pa ni le naloga jezikoslovcev, temveč vseh segmentov družbe, ki morajo delovati usklajeno. Avtorica je, podobno kot njen predhodnik Blagoja Korubin, usmerjena k prihodnosti makedonskega jezika in spodbuja k razmišljanju in iskanju kreativnih rešitev za novonastale jezikovne zagate, pri čemer vedno izhaja iz obstoječe jezikovne norme in se opira na ugotovitve pomembnih makedonskih jezikoslovcev ter zavzema kritično držo do malomarnosti tistih, katerih poslanstvo bi moralo biti negovanje in kultiviranje jezika.

Namita Subiotta